Lesbiska lärarinnor

Lärarinneyrket var förr i världen ett sätt för lesbiska kvinnor att leva respektabelt. Att dela tjänstebostad med en annan kvinna var inget som väckte uppseende. Flera kvinnliga flickskoleledare hade lesbiska relationer och kunde ofta leva ett diskret lesbiskt liv, trots att de var offentliga personer, och att elever och kollegor säkert kände till förhållandena.

Ahlan och Tersan – Nya Elementarskolan för flickor

Anna Ahlström (1863–1943) var en klartänkt och initiativrik rektor på Ahlströmska skolan/Nya Elementar för flickor under början av 1900-talet. Hon var en av de första kvinnorna som fick en doktorsgrad i Sverige, och när hon inte fick söka en lektorstjänst beslöt hon att starta en egen flickskola. Hon startade undervisningen av flickor under 1902, först i sin egen våning på Jungfrugatan 17 och några månader senare i olika skollokaler på Kommendörsgatan på Östermalm.

1907 får hon hjälp av den 40-åriga lärarinnan **Ellen Terseus (1867-1943)** som också blir hennes livskamrat. Parhästarna ”Ahlan” och ”Tersan” flyttar ihop i en gemensam bostad intill läroverket, delar ledarskapet för skolan och blir något av ett begrepp i den stockholmska skolvärlden från 1910-talet och framåt. Två starka personligheter,

Ahlan var en skicklig och framsynt pedagog som satsade extra på begåvade studenter, exempelvis genom nedsatta avgifter för de som inte hade råd. Ahlan var chefen, men Tersan kunde lirka och styra i bakgrunden så att hon i slutändan fick sin vilja igenom.

Under slutet av 40-talet är **Dagmar Lange / Maria Lang (1914–1991)** rektor på Ahlströmska skolan/Nya Elementar för flickor, med bostad i skolans västra flyget, Kommendörsgatan 31.

Lydia Wahlström – Åhlinska flickskolan

Historikern, författaren och flickskoleledaren **Lydia Wahlström (1880–1955)** var studierektor vid Åhlinska flickskolan/Enskilda gymnasiet på Tegnérlunden 5 under perioden 1900-1934.

Wahlström var en skicklig pedagog med skarpt intellekt som ofta uttalade sig i samtida frågor. Hon var en viljestark, orädd och debattintresserad kvinna med rötterna i Västerås, uppväxt på en prästgård med en präst som far. Doktorsexamen tog hon i Uppsala i början av 1900-talet.

Som kvinnlig akademiker var hon en förebild för sina elever. Genom henne fick flickskolans elever också ta del av kvinnans historiska roll och ställning, vilket inte hörde till vanligheterna i början av 1900-talet.

Efter sekelskiftet flyttade Lydia Wahlström till en femvåningslägenhet, fyra trappor över gården (numera rivet) på Johannesgatan 22 alldeles intill Johanneskyrkan i centrala Stockholm. Här bodde hon nästan 50 år, först tillsammans med Hedda Åhlin och senare med eleven och inackorderingen Anna Gustafsson.

Men vänskapskärleken fick konkurrens när Anna förlovade sig med en man 1904. Alla tre bar förlovningsringar, Anna hade två, en med sin fästman och en med Lydia. Fem år höll det, sedan valde Anna mannen. Men Lydia skulle svärma för fler kvinnliga elever under årens lopp, den sista var hennes före detta elev Anita Nathorst, nära vän till Karin Boye som också varit Lydia Wahlströms elev.

Hon verkar aldrig ha känt sig direkt nedtyngd av den homosexuella avvikaridentiteten, utan hade starka och varma traditionella vänskapsrelationer och vänskapskärlek med

andra kvinnor, ofta med kvinnofrigörelse och/eller religion som gemensam nämnare. Men hade svårt att beskriva homosexualitet, hon använder uttryck som ”farlig”, ”sjuklig” och ”urartning”. 1934 uppfattade hon sig själv som en öppet bisexuell kvinna.

Under sitt mycket verksamma liv författade hon historiska, religiösa och skönlitterära verk och debattskrifter, bland annat i anslutning till kvinnornas kamp för rösträtt. Hon hade en ledande (och inte sällan omstridd) roll inom kvinnorörelsen och gav 1933 ut en av de första monografierna över den svenska kvinnorörelsens utveckling.

Hon var en eftertraktad föredragshållare och många gillade henne för hennes lättförståeliga utläggningar, i motsats till de många gånger allt för högvetenskapliga och svåra herrarna. Lydia Wahlström tilldelades professorstiteln 1939.

Källor & litteraturfördjupning

- Eman, Greger – Nya himlar över en ny jord : om Klara Johanson, Lydia Wahlström och den feministiska vänskapskärleken, Stockholm 1993.
- Eman, Silverstolpe, Söderström mfl. – Sympatiens hemlighetsfulla makt. Stockholms homosexuella 1860-1960, Stockholm 1999.
- Stark, Kerstin – Två bildade kvinnor och en skola. Nya Elementarskolan för flickor – Ahlströmska skolan, Stockholm 1999.
- Wahlström, Lydia – Trotsig och försagd, Stockholm 1949. Självbiografi.

Humlegårdens urinkurer

Under 1800-talets slut i samband med den kraftiga urbaniseringen och moderniseringen växte homosexuella subkulturer fram i de större städerna. I Stockholm fanns det sedan gammalt mötesplatser för män som sökte sexuella kontakter med andra män, Humlegården på Östermalm nämns som mötesplats redan på 1880-talet.

Oh, det var så praktiskt. Dom hade luckor i brallorna, som de bara fällde ner. Och så trillade hela härligheten fram... Sen stod de upp och bögarna satt ner på bänkarna. Tre i rad i bland; tre flottister som stod och tre bögar som satt. Det var Humlegården.

Till för bara några decennier sedan var Humlegården med de anslutande gatorna Karlavägen och Valhallavägen även de centrala stråken för soldatprostitutionen i Stockholm. Framför allt lockade de två urinkurerna i södra delen av parken, i hörnet av Sturegatan och Humlegårdsgatan, där det tidigare fanns lummiga buskage och träd.

Vid Humlegårdens pissoarer möttes män ur all samhällsklasser, godsägare, officerare, serviceanställda, soldater och arbetskarlar, som exempelvis måleriarbetare, tegelbärare, skomakeriarbetare, snickeriarbetare och drängar. Män som utövade ”ömsesidigt oralsex” och med ”tydlig afsigt att bedrifva otukt”. Men det behövde inte alltid röra sig om prostitution med penningtransaktioner involverade, berättar poliskällor. Under perioden 1880-1920 rapporterade polisen 60 män (från alla samhällsklasser) enligt den då gällande brottsrubriceringen: ”brott som mot naturen är”.

Kontaktsökandet vid pissoarerna i Humlegården handlade givetvis mycket om få tillfällig sexuell tillfredsställelse och vara med om ett kortare erotiskt och förbjudet äventyr, men troligen också om behovet av att identifiera sig och umgås med andra likasinnade. Att möta, prata och se andra med samma intresse.

Källor & litteraturfördjupning

- Eman, Silverstolpe, Söderström mfl. – Sympatiens hemlighetsfulla makt. Stockholms homosexuella 1860-1960, Stockholm 1999.

Damklubben Diana

Från den 29 juni 1957 hyrde Damklubben Diana in sig på Ceders café i Vitabergsparken på Söder. Stockholmskvinnornas RFSL-förening Diana (ett namnval motiverat av romarnas jaktgudinna) hade bildats året innan.

Endast kvinnliga medlemmar hade tillträde till Damklubben Diana, och för att bli medlem gällde det att bli rekommenderad av två redan aktiva medlemmar. Under de första verksamhetsåren beräknas nätverket av kvinnoälskande kvinnor haft minst ett 70-tal medlemmar varje år, ibland det dubbla.

Populärast var den återkommande ”Dianas lördagsdans”, då det bjöds upp till musik- och danskalas med vevgrammofon, kaffe, kaka och egen medhavd sprit i den sparsmakade och möbelfattiga samlingslokalen. Flertalet av kvinnorna var klädda i kostym och slips, en kärna av trogna kvinnor och några som kom och gick. Både fasta par och singlar.

Under 60-talet skiftade lokalerna för damklubben, men Dianas fester fortsatte arrangeras en gång i månaden under flera år framöver. Ceders café brann ned i början av 70-talet.

Källor & litteraturfördjupning

- Eman, Silverstolpe, Söderström mfl. – Sympatiens hemlighetsfulla makt. Stockholms homosexuella 1860-1960, Stockholm 1999.

Restaurang Bäckahästen

Under slutet av 1800-talet kunde Stockholms homosexuella träffas på uteställen som Berns salonger och Blanch-husets kaféer, men det var först under 1920-talet som nattklubbar och andra träffställen för homosexuella etablerades i Stockholm.

Restaurang Bäckahästen på Hamngatan 2 mittemot Berzelii park var ett av de populäraste kopplingsställena under 1940- och 50-talet. Restaurangen gick i spansk stil med en aktiv hovmästarinna klädd i en spanskdräkt med mantilla (svart huvudbonad med florschal) som förmedlade kontakter, både pojkar och flickor, mellan bordsgästerna.

Bäckahästen var bland annat ett tillhåll för den lesbiska schlagerkompositören och sångerskan **Kai Gullmar** (1905–1982) med rötter i Sundsvall och vars ursprungliga namn var Gurli Maria Bergström. Några av hennes mest kända melodier var: Med dej i mina armar, Vart tar alla vackra flickor vägen?, Jag har en liten melodi, Uti Rio de Janeiro och Swing it, magistern, framförd 1940 av den då 16-åriga Alice "Babs" Nilsson.

På plats fanns ofta **Julia Caesar** (1885–1971), folkkär lustspels-, revy- och filmskådespelerska som medverkade i över 100 svenska långfilmer. Debuterade 1905 på Kristallsalongen, en friluftsteater på Djurgården. Ofta spelade hon rollen som den dominanta och kärva, men samtidigt varma och hjärtliga kvinnan. Några av filmerna var: Anderssonskans Kalle (1922), Swing It, magistern (1940), Med dej i mina armar (1940), I gult och blått (1942) och Greven från gränden (1949).

Julia ska ha hållit hov för likasinnade kvinnor vid ett långbord på undervåningen. Där fick man börja längst bort vid änden av bordet och successivt avancera närmare Julia själv.

Källor & litteraturfördjupning

- Eman, Silverstolpe, Söderström mfl. – Sympatiens hemlighetsfulla makt. Stockholms homosexuella 1860-1960, Stockholm 1999.

Skäggig transbagare

I slutet av 1800-talet bodde en 39-årig sockerbagare **Gustaf Wilhelm Ros** på Luntmakargatan 16 som iklädd kvinnokläder och med penisen dold med en tyglapp, och utan betalning brukade ta emot män för samlag i sin nedsläckta lägenhet. Hans många herrbesök verkar inte ha känt till hans egentliga könstillhörighet, kvinnor intresserade Ros aldrig.

Men sommaren 1897 avslöjades tilltaget. Vid ett tillfälle tyckte sig en nattlig besökare känna skäggstubb på transvestitens hals, och misstankar började snabbt riktas mot honom. Tre män bestämmer sig för att undersöka saken. Men först efter att alla tre har fullbordat samlag med Ros lyckas de konstatera att detta biologiskt sett är en man. Polis tillkallades och Ros togs till förhör.

Källor & litteraturfördjupning

- Eman, Silverstolpe, Söderström mfl. – Sympatiens hemlighetsfulla makt. Stockholms homosexuella 1860-1960, Stockholm 1999.